

ДО ПИТАННЯ ПРО СИСТЕМАТИЗАЦІЮ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

Актуальність дослідження цивільно-договірному аспекту регулювання професійно-спортивних відносин, а саме підходів до систематизації договорів, які опосередковують ці відносини, зумовлена зростаючим значенням договору як юридичної форми правового зв'язку між суб'єктами ринку та ефективному засобу впливу на економіку за умови її глобалізації, потужним сектором якої на сьогодні усе впевненіше стає професійний спорт. Потреба легалізації цілої низки договорів, що широко використовуються у практиці взаємодії професійних спортивних організацій та професійних спортсменів, але не врегульовані чинним ЦК України, зумовлена їх зростаючою питомою вагою.

Метою дослідження є вивчення поняття, видів, основних підходів до класифікації та систематизації цивільно-правових договорів, які регулюють професійно-спортивні відносини.

Виклад основного матеріалу. Питання про види (систему) договорів вже тривалий час є досить дискусійним і неоднозначним в науці цивільного права. Це пов'язано зі складною їх структурою та значною кількістю різновидів. Проте якщо виходити з того, що саме цивільне право є системним, то і системними є його складові частини, у тому числі й договірне право.

Система цивільно-правових договорів як єдина система за складними взаємозв'язками її елементів характерна як внутрішньою єдністю, так і диференціацією договірних відносин, що зумовлена особливостями конкретних майнових відносин, опосередкованих договорами [1, 639].

Згідно з визначенням тлумачного словника, систематизація — це розумова діяльність, в процесі якої досліджувані об'єкти організується у певну систему на підставі обраного принципу. Важливішим видом систематизації є класифікація, тобто розподіл об'єктів за групами на підставі встановлення подібностей та відмінностей між ними [2, 37–38].

Аналізуючи підходи до класифікацій, які застосовуються у філософії, можна зробити висновок, що класифікація договорів може проводитись двома способами: складним (структурна систематизація) та простим (групування). Остання в свою чергу проводиться дихотомічно з утворенням парних груп або з використанням однорядної системи, яка складається з необмеженої кількості паралельних груп договорів [3]. Класифікацію цивільно-правових договорів проводять за загальною метою чи спрямуванням сфери правового регулювання (передача майна, виконання робіт, надання послуг, досягнення корпоративного інтересу тощо), специфікою реалізації мети, правовим становищем сторін, приналежністю до певного типу чи виду тощо. Структурна класифікація договорів може мати такий вигляд: 1) класифікація на основі використання тільки економічних критеріїв (С. І. Аскназій, Г. М. Амфітеатров, А. М. Гранберг);

2) класифікація із застосуванням тільки юридичних критеріїв (М. В. Гордон, О. О. Красавчиков, В. В. Луць); 3) класифікація на основі комбінованого критерію, що поєднує економічні та юридичні чинники (О. С. Йоффе, О. А. Пупкін, Р. Б. Шишка, А. Ю. Кабалкін); 4) багатоступенева класифікація з поетапним використанням юридичних або економічних чинників (М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, М. Д. Єгоров, Ю. В. Романець) [4]. Зокрема, послідовником застосування комбінованого підходу був О. С. Йоффе, який виділяв дев'ять груп договірних зобов'язань [3, 465]. М. Д. Єгоров залежно від характеру переміщення матеріальних благ на підставі цивільно-правового договору виділив: договори з реалізації майна, зобов'язання про надання майна у користування, зобов'язання з виконання робіт, зобов'язання з перевезення, зобов'язання з надання послуг, зобов'язання щодо розрахунків і кредитування, зобов'язання зі страхування, зобов'язання щодо сумісної діяльності, змішані зобов'язання [5, 420].

Класифікацію цивільно-правових договорів можна здійснювати і за належністю їх до певного типу, виду (різновиду) або змішаного договору. На думку О. С. Йоффе, договірний тип виділяється за специфікою матеріальних відносин, що опосередковуються договором або колом юридичних умов, об'єктивно необхідних для утворення даного договірного зобов'язання. Коли ж договори подібні як за покладеними в їх основу матеріальними відносинами, так і за істотними умовами, вони співвідносяться між собою як різновиди одного і того ж договірного типу. Якщо ж укладений договір опосередковує два або кілька різнорідних відносин та об'єднує умови, об'єктивно необхідні для формування зобов'язань різних типів, він стає змішаним договором [3]. Все більшого поширення набуває поділ договорів за сферою застосування чи за предметом. Усе це ускладнює підходи до систематизації договорів.

Систематизація проводиться не заради систематизації, але виділення раціонального зерна на основі заданості, а систематизація договорів зумовлена певною метою. Проведення систематизації договорів у нашому дослідженні має на меті, по-перше, визначити місце договорів, які набули найбільшого поширення в професійній спортивній діяльності, виділити їх групові (видові) характеристики та особливості, зумовлені специфікою та сферою застосування.

Останнім часом в юридичній практиці з'явилась низка договорів, які майже не відомі за своєю правовою природою. І якщо для традиційних сфер регулювання суспільних відносин (підприємницька діяльність, шлюбно-сімейні, кредитно-грошові та зовнішньоекономічні відносини) такі не поіменовані договори сприймаються як «новинки», то для сфери спортивних відносин це є нормою їх опосередкування шляхом укладення «не поіменованих» в цивільному законодавстві договорів. Зокрема, це стосується трансферних контрактів — договорів про перехід спортсмена із однієї спортивної організації до іншої. Відомий трансферний договір і як договір між розташованими у різних країнах спорідненими компаніями міжнародної монополії як різновид внутрішньо-фірменного обміну, передача права власності за іменними акціями та іншими цінними паперами однією особою на користь іншої шляхом відповідного надпису (індосаменту) [6, 71]. Трансферні угоди мають свої особливості і здебіль-

шого врегульовані на рівні міжнародних спортивних організацій. У професійно-спортивній діяльності трансферним контрактом пропонується визнавати домовленість двох сторін (спортивних клубів), відповідно до якої одна сторона зобов'язується забезпечити перехід спортсмена до складу команди іншої сторони, а друга сторона зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму [7, 5].

Досить цікавими є чірлідінг-договори з надання чірлідінгових послуг професійними чи іншими танцювальними групами для розігріву глядачів під час спортивних змагань чи інших заходів масового характеру. Широкого використання набули й агентські договори — договори між принципалом та агентом, за яким агент зобов'язується учинити фактичні та юридичні дії, пов'язані з продажем чи придбанням товару на обумовленій території за рахунок і від імені принципала, а принципал повинен прийняти виконане та сплатити агенту агентську винагороду. Здебільшого агентські договори передбачають тривале співробітництво між принципалом та агентом і є довготривалими зв'язками між ними. Особливо справедливо останнє твердження стосовно агентських договорів, які укладаються агентом із професійними спортсменами та спортивними клубами. Основне призначення таких договорів у професійному спорті — це забезпечення участі професійних спортсменів у професійній спортивній діяльності. При цьому особи, які надають посередницькі послуги у сфері професійного спорту («спортивні агенти»), як сторона даних договорів, здійснюють як фактичні, так і юридичні дії. Фактичні — це дії з дослідження «трансферного ринку», ведення переговорів з професійними спортивними клубами про можливість укладення договорів (контрактів) зі спортсменами-професіоналами про їх професійну спортивну діяльність тощо; юридичні — укладення договорів (контрактів) від імені спортсменів-професіоналів зі спортивними клубами тощо. Особливості укладення та змісту агентських договорів стосовно кожного окремого виду спорту регулюються спортивними регламентами, і можуть стосуватися строку дії (наприклад, в футболі він складає два роки без можливості пролонгації), умов пов'язаних із розрахунком та здійсненням оплати послуг агента тощо [8, 573–574].

На підставі аналізу запропонованих в літературі підходів до класифікації договорів у сфері професійно-спортивної діяльності, слід відзначити їх небагато чисельність. Пояснюється це різноманітністю та особливостями суспільних відносин, які виникають у зазначеній сфері, і потребують регулювання нормами цивільного права. Звідси й складність у побудові чіткої, цільної, логічно завершеної та несуперечливої системи. І доводиться визнати практичну неможливість побудувати таку систему, яка включала б всі можливі договори, і при цьому відповідала всім вимогам до її побудови. До того ж ми обмежуємося дослідженням лише цивільних професійно-спортивних відносин. Зважаючи на той факт, що діюче законодавство не передбачає легальної дефініції професійно-спортивної діяльності, ми погоджуємося з тими авторами, які розуміють її як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик діяльність у сфері спорту з організації спортивних заходів, наділених особливою відвищністю,

спрямованою на задоволення інтересів спортивних організацій, спортсменів-професіоналів та глядачів і систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу квитків, виконання робіт і надання послуг тощо [7, 5].

У літературі пропонувалося поділяти цивільно-правові договори у сфері професійно-спортивної діяльності на організаційні, які забезпечують правовий зв'язок між спортивним клубом та спортсменом (контракти про спортивну діяльність, трансферні контракти), та обслуговуючі, які забезпечують спортивній організації можливість здійснювати спортивно-комерційну діяльність (договори оренди спортивних споруд, купівлі-продажу спортивного інвентарю, екіпування тощо) [9, 19]. У свою чергу, залежно від методу врегулювання відносин із професійними спортсменами, договори поділяються на цивільно-правові, трудові та змішані (цивільно-правові з елементами трудових). Змішані договори як явище поєднання умов приватноправового та трудового характеру є доволі розповсюдженим у практиці професійно-спортивних відносин [10, 13-14]. Особливо це стосується трансферних контрактів про перехід спортсменів з однієї спортивної організації до іншої, та спонсорських договорів. Спонсорський договір вважається змішаним, оскільки поєднує в собі елементи договору відплатного надання послуг та, як правило, ліцензійного договору. В межах останнього професійна спортивна організація надає спонсору право використання торговельного знака в рекламних цілях. На практиці в основному спортивні клуби надають право на використання своїх логотипів, емблем, які поєднують у собі словесно-зображувальні комбінації. Таким чином, у сфері професійно-спортивної діяльності доволі розповсюдженими є змішані договори. Характер даних договірних конструкцій має специфічний зміст стосовно тієї сфери відносин, де вони використовуються.

Залежно від виду спорту, що культивується клубом, виділяють договори у футболі, гандболі, баскетболі, боротьбі тощо [9, 20].

За суб'єктним складом можна виокремити договори, що укладаються з професійними спортсменами (контракти про спортивну діяльність) та їх представниками (агентські договори); договори, що укладаються з національними та міжнародними спортивними організаціями; договори з юридичними та фізичними особами-спонсорами (договори про спонсорство); договори із засобами масової інформації (наприклад, договори про передання прав на трансляції спортивних заходів); договори, що укладаються з іншими фізичними і юридичними особами. Найважливіше місце серед даного переліку, безумовно, посідають договори (контракти) про спортивну діяльність, які укладаються між спортивними клубами та професійними спортсменами. Дослідження правової природи відносин, які складаються між спортивними організаціями та спортсменами при укладенні таких договорів, предмета, умов спортивних контрактів є доволі цікавим та дискусійним. Проте межі нашої роботи не дозволяють провести таке дослідження.

За видами спорту договори також можна поділити на ті, які укладаються зі спортсменами командних видів спорту та спортсменами з індивідуальних видів спорту. Перша група договорів є доволі різноманітною та відображає всі суттєві

особливості відносин, які виникають в професійно-спортивній діяльності. Зокрема, спортивні клуби часто укладають різні договори зі спортсменами, в залежності від статусу гравця в команді. Існує дві основні групи гравців — вища, в якій є «лідер» та «чорноробочі», а також нижча — категорії «основа» та «перспектива». Кожен спортсмен «потрапляє» до тієї чи іншої категорії в залежності від його спортивної майстерності, репутації, індивідуальних досягнень, досвіду виступу в спортивних змаганнях. На кожному етапі укладання та переукладання договору зі спортсменом йому пропонується найкращий, в смислі вирішення завдання максимізації корисності команди, контракт. Гравцям з різними виявленими характеристиками пропонуються, як правило, різні проекти договорів.

Проте і така система не є завершеною і безспірною, адже включає в себе лише «специфічно спортивні» договори, в той час як поза увагою залишається ще цілий ряд цивільно-правових договорів, які мають свої певні особливості та набули широкого поширення у цій сфері суспільних відносин.

Висновки. Отже, класифікація договорів може проводитися за різними підставами, в залежності від обраного критерію, зокрема, за загальною метою чи спрямуванням сфери правового регулювання, специфікою реалізації мети, правовим становищем сторін, приналежністю до певного типу чи виду, за предметом тощо. Є спроби провести класифікацію за економічними чи юридичними критеріями або за їх поєднанням. Усе це, звичайно, ускладнює підходи до систематизації договорів. Проте вважаємо, що усі запропоновані класифікації можуть використовуватися для вирішення наукових питань, завдань нормотворчості та в практичній діяльності.

Аналіз запропонованих в літературі підходів до класифікації договорів у сфері професійно-спортивної діяльності змушує визнати їх нечисельність, що пояснюється різноманітністю та особливостями суспільних відносин, які виникають у зазначеній сфері і потребують регулювання нормами цивільного права. І доводиться визнати практичну неможливість побудувати таку систему, яка б включала всі можливі договори, і при цьому відповідала одразу всім вимогам до її побудови, зокрема вимогам чіткості, цільності, логічної завершеності.

Література

1. Цивільне право України : підручник. У 2 кн. Кн. 2 / [О. В. Дзєра (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.] ; за ред. О. В. Дзєри, Н. С. Кузнецової. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К. : Юрінком Інтер, 2004.
2. Садовский В. Н. Проблемы философского обоснования системных исследований // Системные исследования : методол. проблемы. — М., 1984. — С. 32–51.
3. Иоффе О. С. Избранные труды. В 4 т. Т. 1 / О. С. Иоффе. — С.Пб. : Юрид. центр Пресс, 2003. — 572 с.
4. Олюха Г. В. Цивільно-правовий договір (поняття, функції, природа) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. В. Олюха. — К., 2004.
5. Гражданское право России : учебник. Ч. 1 / под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М. : ПРОСПЕКТ, 1998. — С. 420.
6. Шишка Р. Б. Цивільне право України : курс лекцій : у 6 т. / [Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.),

- О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін.] ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. — 2-ге вид., випр. та допов. — Х. : Еспада, 2008. — С. 71.
7. Ткалич М. О. Спортивний клуб як суб'єкт цивільного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / М. О. Ткалич ; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2010. — 21 с.
 8. Суха Ю. С. Особливості посередницьких відносин в сфері професійного спорту // Збірник тез наукових робіт учасників IV Міжнародної цивілістичної наукової конференції студентів та аспірантів. — О., 2009. — С. 572–575.
 9. Ткалич М. О. Цивільно-правові аспекти контракту про спортивну діяльність // Підприємство, господарство і право. — 2007. — № 8. — С. 19–23.
 10. Огородов Д. В. Смешанный договор и вопросы теории правового регулирования / Д. В. Огородов, М. Ю. Челышев // Законодательство и экономика. — 2007. — № 2.

Анотація

Суха Ю. С. До питання про систематизацію договорів у сфері професійного спорту. — Стаття.

У статті розглядаються підходи до систематизації цивільно-правових договорів та, зокрема, договорів, які опосередковують професійно-спортивні відносини. Констатується, що систематизація договорів у сфері професійного спорту може проводитися в залежності від різних критеріїв, у тому числі за суб'єктним складом, залежно від виду спорту, від методу врегулювання відносин із професійними спортсменами тощо. Аналізується поділ таких договорів на організаційні та обслуговуючі; цивільно-правові, трудові та змішані тощо.

Ключові слова: систематизація, класифікація, цивільно-правовий договір, професійно-спортивні відносини.

Аннотация

Сухая Ю. С. К вопросу о систематизации договоров в сфере профессионального спорта. — Статья.

В статье рассматриваются подходы к систематизации гражданско-правовых договоров и, в частности, договоров, опосредующих профессионально-спортивные отношения. Констатируется, что систематизация договоров в области профессионального спорта может проводиться в зависимости от различных критериев, в том числе по субъектному составу, в зависимости от вида спорта, от метода урегулирования отношений с профессиональными спортсменами. Анализируется деление таких договоров на организационные и обслуживающие; гражданско-правовые, трудовые и смешанные.

Ключевые слова: систематизация, классификация, гражданско-правовой договор, профессионально-спортивные отношения.

Summary

Sukha Y. S. On the Systematization of Contracts in Professional Sports. — Article.

The article examines the approaches to the systematization of civil contracts and, in particular, contracts, mediating professional sports relations. It is stated that the systematization of contracts in professional sports can be carried out according to various criteria, including such as subject composition, depending on the sport, the method of normalizing relations with professional athletes. The division of such agreements on organizational and service, civil, labor law, and mixed are analyzed.

Keywords: systematization, classification, civil contract, professional sports relationship.